

CADRUL INSTITUȚIONAL ȘI NORMATIV PRIVIND ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA AUDITULUI FINANCIAR

MARIA BERHECT*

Le cadre institutionnel et normatif visant à l'organisation et le déroulement de l'audit financier

Résumé

L'audit financier est l'aspect de l'audit le plus connu, parce que le plus ancien. Il a eu un développement parallèle à celui de la comptabilité. La mondialisation des marchés de biens et de matières a été suivie par la mondialisation de certaines activités de service, dont plus particulièrement celui de l'audit. Pendant la dernière, le cabinet d'audit est devenu un acteur indispensable du monde économique quelle que soit l'orientation politique du pays et quelle que soit la structure juridique permise aux entreprises, commerces et établissements financiers.

Mots clés: audit financier, standards et normes professionnels en audit, indépendance des auditeurs.

Organizațiile care reunesc profesioniștii contabili s-au constituit ulterior apariției profesiei contabile și a dezvoltării acesteia. Aceasta este practica întâlnită în numeroase țări ale lumii. Verificarea situațiilor financiare ale entităților economice a parcurs un drum firesc, *de la necesitatea obiectivă la obligația legal formalizată*. În paralel cu modificările profunde ale practicii contabile, în general, și ale celei de audit, în special, s-au produs *mutații și în profesia contabilă, respectiv de audit*. Ca o consecință a mondializării piețelor de bunuri materiale a urmat mondializarea anumitor activități de servicii, între care, în particular, **auditul**.

Organizarea profesiei de auditor

Auditul financiar a fost legiferat în țara noastră, atât din punct de vedere al organizării, cât și al desfășurării, abia în anul 1999, (prin *Ordonanța de urgență nr. 75/01.06.1999 privind activitatea de audit financiar*), cunoscând pași importanți și impunându-se prin două organisme profesionale: **CECCAR (Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România)** și **CAFR (Camera Auditorilor**

---

* Asistent universitar la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de economie și Administrarea Afacerilor

Financiari din România). Actualmente, acestea sunt organizațiile profesionale din România care regroupează profesioniștii contabili.

CECCAR-ul, sub denumirea de *Corpul de contabili autorizați și experți contabili*, s-a înființat în anul 1921. Legea din 1921 a suferit modificări în anii 1926 și 1927, iar după 30 de ani, respectiv în anul 1951, a fost abrogată, astfel desființându-se și organismul profesional constituit în baza acestei legi. În anii '90 s-a reconstituit organizația care reunește profesioniștii contabili din țara noastră, respectiv **Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România**. Acesta funcționează în baza *Ordonanței Guvernului nr. 65/1994, aprobată prin Legea nr. 42/1995, cu modificările aduse de Ordonanța Guvernului nr. 89/1998, aprobată prin Legea nr. 186/1999*. CECCAR este o persoană juridică de utilitate publică, autonomă, care reunește **experți contabili și contabili autorizați**. *Calitatea de expert contabil sau de contabil autorizat se obține ca urmare a îndeplinirii unor condiții, precum și a susținerii unor examene, în conformitate cu legea menționată. Experții contabili pot să-și exercite profesia independent, în cabinete proprii sau ca salariați la un alt expert contabil sau o societate recunoscută de CECCAR.*

În contextul modalităților de exercitare a profesiei de auditor, importantă este distincția între **auditul legal** și **auditul contractual**, distincție care are la bază caracterul juridic al relațiilor pe care auditorul le are cu clientul său, privind efectuarea auditului financiar. *Auditul contractual* este reprezentat de relația contractuală privind executarea lucrărilor specifice de audit. *Auditul legal* se referă la îndeplinirea atribuțiilor privind supravegherea gestiunii societății comerciale, verificarea și certificarea bilanțului contabil executate de cenzori, potrivit dispozițiilor legale, în baza mandatului primit din partea Adunării Generale a Acționarilor/Asociaților. În România, *obligativitatea controlului legal al conturilor* este prevăzută în lege pentru societățile pe acțiuni, societățile în comandită pe acțiuni, precum și pentru societățile cu răspundere limitată care au mai mult de 15 asociați. În conformitate cu *Legea 31/1990 privind societățile comerciale*, cel puțin unul dintre cenzori trebuie să fie expert contabil sau contabil autorizat cu studii superioare (legea prevede existența a trei cenzori sau a unui număr impar a acestora pentru societățile menționate) și, în plus, cenzorii trebuie să fie acționari, cu excepția cenzorilor contabili. Constatăm că această condiție încalcă principiile independenței și neutralității profesionistului contabil.

În principiu, profesioniștii contabili nu pot presta servicii dacă sunt salariați. Fac excepție salariații Corpului, cadrele didactice din învățământul de profil, precum și persoanele care desfășoară activitate literară sau publicistică în domeniu. De asemenea, pot desfășura activități specifice domeniului și profesioniștii contabili pe durata mandatului de parlamentar, consilier județean sau local.

Cea de-a doua organizație profesională, **Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR)** a fost înființată în anul 1999 și, în prezent, acesta este organismul care organizează, coordonează și autorizează desfășurarea activității de audit financiar în România. Încă de la început menționăm că acest organism reunește auditorii financiari care pot avea și calitatea de salariați și, în plus, activitatea Camerei se desfășoară sub supravegherea Ministerului Finanțelor Publice. Constatăm, așadar, că aria de cuprindere a profesioniștilor contabili înscriși în acest organism este mai mare, incluzând și salariați ai structurilor publice, iar activitatea membrilor Camerei este supravegheată de o

autoritate de stat. În aceste condiții, principiile independenței, imparțialității sau neutralității nu mai pot fi respectate, având în vedere „obiectivele vizate”.

Calitatea de auditor financiar definitiv se obține ca urmare a îndeplinirii unor condiții și a susținerii examenelor organizate de Cameră. Membrii Camerei sunt auditorii financiari, persoane fizice și juridice, care pot fi *activi* sau *nonactivi*, din punct de vedere al dreptului de exercitare a profesiei. Auditorii financiari nonactivi sunt membrii Camerei *incompatibili pentru exercitarea activității de audit financiar*. Alături de cele două categorii de auditori financiari, activi și nonactivi, mai există o categorie a auditorilor financiari *stagiați*, respectiv acei auditori care urmează să devină auditori financiari definitivi.

Atât Legea contabilității nr. 82/1991, modificată, cât și Ordinul Ministerului Finanțelor Publice nr. 94/2001 pentru aprobarea Reglementărilor contabile armonizate cu directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate prevăd că situațiile financiare ale persoanelor juridice care aplică Reglementările contabile armonizate cu Directivele europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate sunt supuse auditului financiar, care se efectuează de către auditori financiari, persoane fizice sau juridice autorizate, potrivit legii.

În cele mai multe din țările lumii sunt constituite *organizații profesionale* care au ca *obiective*: să reprezinte și să protejeze profesioniștii contabili, să organizeze examenele pentru atribuirea calității de membru al acestora, să stabilească și să urmărească modul de exercitare a profesiei etc. Majoritatea organizațiilor profesioniștilor contabili din lume s-au constituit în secolul al XX-lea și poartă denumiri diferite, ca: Institutul Revizorilor de Întreprinderi (în Belgia - 1953); Camera profesioniștilor (în Austria); Camera Fiduciară (în Elveția); Camera Experților Contabili și Institutul Experților Contabili (în Germania - 1932); Institutul Contabililor Publici Autorizați (în Grecia - 1955); Consiliul național al experților contabili (în Italia - 1924); Ordinul Experților Contabili (în Luxemburg - 1951); Institutul Olandez al Experților Contabili (în Olanda - 1895, reorganizat în 1967); Institutul Experților Contabili din Anglia și Țara Galilor (1870), din Scoția (1854), din Irlanda (1888); Compania Auditorilor Legali (în Portugalia - 1974); Institutul de Contabilitate și de audit al Conturilor (în Spania); Asociația Americană a contabililor Publici, creată în 1887, reorganizată sub forma Institutului American al Contabililor Publici Autorizați (1932); Ordinul Experților Contabili și Contabililor Agreeți și Compania Națională a Comisarilor de Conturi (în Franța - 1945, 1969).

Membrii organizațiilor profesionale, după cum reiese și din denumirile acestora, sunt: *revizori contabili sau revizori de întreprinderi, experți contabili, consilieri fiscali, contabili agreeți pentru controlul legal, experți contabili diplomați, experți fiscali diplomați, experți fiduciarși diplomați, comisari de conturi, auditori legali, tehnicieni contabili* etc. În reglementările naționale ale statelor lumii sunt menționate categoriile de societăți pentru care este obligatoriu *auditul legal*. De regulă, se au în vedere: societățile pe acțiuni, societățile cu răspundere limitată, societățile de asigurări, băncile, în unele țări făcându-se și precizări referitoare la anumite criterii ce trebuie îndeplinite de către companii (totalul bilanțului, cifra de afaceri, numărul de salariați) pentru a se supune obligatoriu auditului legal.

Evoluția normelor de audit pe plan internațional

Pentru a analiza evoluția normalizării în domeniul auditului financiar pe plan național, se cuvine să prezentăm modul de elaborare a regulilor de audit formulate de anumite organisme internaționale, și anume: IFAC (International Federation of Accountants – Federația Internațională a Contabililor), FEE (Fédération Européenne des Experts-comptables – Federația Europeană a Experților Contabili), având în vedere implicațiile normalizării internaționale asupra celei naționale. O caracteristică a auditului financiar este că cel puțin doi auditori aflați în aceeași situație vor trebui să ajungă la aceleași concluzii. Pentru a se asigura această omogenitate, firmele de audit și organizațiile profesionale au luat măsuri care s-au concretizat la mijlocul anilor '80 în *adoptarea unor metode unitare și a unui demers comun*. Aceasta nu înseamnă că toți auditorii acționează de o manieră strict identică, fiecare cabinet dezvoltând metode și tehnici care să conducă la fiabilizarea concluziilor obținute.

Normele internaționale care reglementează profesia de audit sunt de origine americană și aceasta se datorează faptului că S.U.A. reprezintă una din țările cu cea mai îndelungată experiență în domeniul auditului financiar.

Primele 24 de standarde de audit financiar (ISA) au fost elaborate în perioada 1939-1951 de către AICPA (Institutul American al Experților Contabili Autorizați) prin intermediul unui comitet permanent privind procedurile de audit. Până în anul 1972 s-a finalizat actuala colecție de standarde în permanență actualizate, iar denumirea comitetului a fost modificată sub numele de Comitetul Executiv privind Standardele de Audit (AudSEC), acesta având și rolul de a interpreta standardele de audit general acceptate (GAAS). În anul 1978 AudSEC a fost înlocuit de Comitetul privind Standardele de Audit (ASB), care avea sarcina să stabilească regulile principale pe care trebuia să le respecte auditorii financiari în misiunile lor. Dar, aceste norme de audit vizau îndeosebi S.U.A., încât, la nivel internațional, sarcina elaborării normelor de audit financiar și-a asumat-o IFAC (The International Federation of Accountants) în scopul de a favoriza dezvoltarea unei profesii contabile care să ofere servicii uniforme și de înaltă calitate în interesul public.

Obiectivul esențial al IFAC (organism profesional creat în anul 1973, cu sediul la New York) este de a favoriza dezvoltarea unei profesii contabile omogene utilizând norme armonizate. Comitetul internațional pentru practicile de audit (IAPC, creat în anul 1977) este o comisie permanentă a Consiliului IFAC care a primit misiunea și puterea de a publica în numele consiliului IFAC, *recomandări și proiecte de recomandări privind auditul financiar și misiunile derivate*.

Dezvoltarea standardelor internaționale de audit este determinată de globalizarea și internaționalizarea profesiei contabile. În condițiile unei globalizări crescânde, investitorii și organismele de reglementare a piețelor de capital cer reguli de audit tot mai complete care să ateste credibilitatea situațiilor financiare pe plan mondial. În prezent, numărul standardelor de audit elaborate de IFAC a ajuns la 47, grupate pe 10 secțiuni.

Ca o consecință a mondializării piețelor de bunuri materiale, a urmat mondializarea anumitor activități de servicii, între care, în particular **auditul**. În acest cadru, imaginea auditului este legată de cea a *marilor cabinete internaționale*. Există în prezent patru mari cabinete de audit ("Big Four") de dimensiune mondială și care garantează un înalt nivel al calității. Această rețea de cabinete de audit s-a constituit în decursul a 25 de ani, prin regruparea cabinetelor americane și britanice. Majoritatea societăților multinaționale

apelează la serviciile Big Four – ului care se împart pe activități (*audit, consultanță, fiscalitate*), ponderea cea mai mare fiind deținută de activitatea de audit [Collins, L., Valin, G., 1992, 13].

Evoluția normelor de audit în România

Primul moment al legiferării profesiei de audit financiar în țara noastră este anul 1995, când, în baza Hotărârii Conferinței Naționale a CECCAR nr. 3 din 23 octombrie 1995, s-a publicat o lucrare intitulată: „*Norme de audit financiar și certificare a bilanțului contabil*” de 140 de pagini, care a apărut ca supliment la „*Revista generală de contabilitate și expertiză*”. Prin publicarea acestor norme s-a urmărit „*acoperirea unui gol normativ-metodologic în domeniul auditului, precum și asigurarea unor reguli precise de lucru, aliniate la normele europene și internaționale privind auditul legal și contractual în vederea certificării bilanțului contabil la agenții economici*” [CECCAR, 1995, p. 5].

După patru ani, ca urmare a Hotărârii Conferinței Naționale a CECCAR nr. 98/24 din 27 ianuarie 1999, apare lucrarea: „*Norme naționale de audit și servicii conexe*” în care sunt preluate aproape textual Standardele Internaționale de Audit (ISA) publicate de Federația Internațională a Experților Contabili (IFAC). Mai exact, Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România a decis, în baza documentelor aprobate la Conferințele Naționale din martie 1997 și martie 1998, să facă din *normele internaționale de audit și servicii conexe baza normelor naționale de audit și servicii conexe*. Dacă o normă națională de audit care concordă cu norma internațională de audit publicată de IFAC conține proceduri care diferă sensibil de legislația sau practicile din România, un auditor poate să se îndepărteze de acea normă de audit, în scopul realizării mai eficiente a obiectivului urmărit în cadrul misiunii sale [CECCAR, 1999, p. 1]. De asemenea, Consiliul Superior al CECCAR poate elabora norme suplimentare pentru aspecte importante netratate în normele internaționale de audit. Important de menționat este faptul că nu se pot stabili norme de audit și servicii conexe care să se aplice de o manieră universală la toate situațiile cu care un auditor se poate confrunta, astfel încât normele adoptate sunt considerate *principii fundamentale* ce trebuie respectate, procedurile necesare pentru aplicarea lor fiind lăsate la judecata fiecărui profesionist contabil, variind în funcție de circumstanțele fiecărui caz.

O dată cu înființarea Camerei Auditorilor Financiari din România, în baza Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 din 01/06/1999 (aproximativ, după patru luni de la adoptarea normelor internaționale), Comitetul Provizoriu ale acesteia a hotărât asimilarea *Standardelor Internaționale de Audit ale IFAC*, precum și a *Cadrului General al Standardelor Internaționale de Audit* ca bază de efectuare a auditului financiar în România. Observăm că nu se mai vorbește de norme internaționale transpuse în plan național, ci sunt asimilate, ca atare, standardele internaționale de audit. În plus, este preluat în aceeași lucrare în care sunt publicate standardele de audit, „*Audit financiar 2000*”, și *Codul privind conduita etică și profesională în domeniul auditului financiar*. Așadar, anul 1999 este cel în care activitatea propriu-zisă de audit este legiferată și coordonată de un organism profesional separat de CECCAR.

Prezentăm în continuare o sinteză a cadrului legal care stă la baza organizării și desfășurării activității de audit financiar în România, respectiv:

- *Legea societăților comerciale nr. 31/1990*, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 33/1998;
- *Legea contabilității nr. 82/1991*, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 629/26.08.2002;
- *Normele de audit financiar și certificare a bilanțului contabil nr. 1/1995*, aprobate prin Hotărârea Conferinței Naționale a CECCAR nr. 3/1995;
- *Legea nr. 186/1999* privind aprobarea *Ordonanței Guvernului nr. 89/1998* pentru modificarea și completarea *Ordonanței Guvernului nr. 65/1994* pentru organizarea activității de expertiză contabilă și a contabililor autorizați, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 592/1999;
- *OMFP nr. 94/2001* pentru aprobarea *Reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a CEE și cu Standardele Internaționale de Contabilitate*;
- *OMFP nr. 306/2002* pentru aprobarea *Reglementărilor contabile simplificate armonizate cu directivele europene*;
- *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 75/1999* privind activitatea de audit financiar aprobată prin *Legea nr. 133/2002*;
- *Regulamentul de organizare și funcționare a Camerei Auditorilor din România* aprobat prin Hotărârea Guvernului României nr. 591/2000;
- *Declarația de principiu și Normele naționale de audit și servicii conexe* aprobate prin Hotărârea Consiliului Superior al CECCAR nr. 98/24/1999;
- *Standardele Internaționale de Audit* ale Federației Internaționale a Contabililor (IFAC) și *Codul privind conduita etică și profesională în domeniul auditului financiar* asimilate în baza prevederilor *Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 75/1999*.

Concluzii

Pe plan internațional, organizarea profesiei de audit financiar se stabilește în jurul a trei axe principale: *definirea statutului*, precizând în particular condițiile de acces la profesie și exercitarea sa; *definirea regulilor de comportament și de competență generale*, regrupate astfel: reguli de independență, de secret profesional și de formare; *controlul calității*, care este calificat ca intern (când este efectuat de auditor asupra activităților sale) sau extern (când este efectuat de organizații profesionale). Toate aceste aspecte stau la baza *garanției calității opiniei emise de auditorul financiar*.

În acest context, normele internaționale de audit constituie un ansamblu de practici de referință de natură să amelioreze calitatea informației financiare pe *piețele internaționale*. Ele servesc ca bază pentru dezvoltarea directivelor naționale în țări în care profesia contabilă nu este foarte bine organizată, așa cum este și țara noastră. Așadar, *normele naționale de audit* constituie o referință elocventă în reforma profesiei contabile din România, în armonizarea cu *standardele internaționale și directivele europene ale auditului financiar*, acest instrument menit să conducă la ridicarea credibilității informațiilor financiare emise de entitățile economice și sociale, de instituții și organizații guvernamentale și neguvernamentale. Standardele de Audit preluate de țara noastră se aplică în auditarea situațiilor financiare de către auditorii financiari, membri ai Camerei Auditorilor din România.

Bibliografie

1. Collins, L., Valin, G., *Audit et contrôles internes. Aspects financiers, opérationnels et stratégiques*, Ed. Dalloz, Paris, 1992
2. Grand, B., Verdalle, B., *Audit comptable et financier*, Ed. Economica, Paris, 1999
3. *** *Audit financiar 2000. Standarde. Codul privind conduita etică și profesională*, Editura Economică, București, 2000
4. *** *Norme de audit financiar și certificare a bilanțului contabil nr. 1/1995*, CECCAR, București, 1995
5. *** *Norme naționale de audit*, Editura CECCAR, București, 1999
6. *** *Ordonanța de urgență nr. 75/01.06.1999 privind activitatea de audit financiar*, aprobată prin Legea nr. 133/09.03.2002, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 598/22.08.2003